

Prof. Joseph E. Stiglitz

Nobel Ekonomi ödülü sahibi olan Prof. Joseph E. Stiglitz, Roosevelt Enstitüsü'nün Baş Ekonomisti ve Columbia Üniversitesi'nde ders vermektedir. Adam S. Hersh, Roosevelt Enstitüsü'nde Kıdemli Ekonomist ve Columbia Üniversitesi'nin Politik Diyalog Girişimi'nde misafir öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Yeni kuşak farkı

Bugünün genç üniversite mezunlarının omuzlarında borç yükü var. Ne kadar yoksul olurlarsa o kadar çok borçlanıyorlar. Bu yüzden sevecekleri bir işte değil, onlara en az 20 yıl yük olacak üniversite kredilerini ödeyebilecekleri bir işte çalışmanın peşine düşüyorlar. Bu mücadele nedeniyle gençler emeklilik konusuna fazla kafa yoramıyor.

Atlantik'in her iki tarafındaki oy verme modellerinde ilginç bir şey ortaya çıktı: Gençlerin ve daha büyük yaştakilerin oy verme biçimleri arasında belirgin farklar var. Gelirden, eğitimden veya cinsiyetten çok, seçmenin kuşağına göre değişen büyük bir ayrım ortaya çıkmış durumda.

Bu ayrımın haklı sebepleri var. Yaşlıların da gençlerin de yaşamları şu anki haliyle birbirinden farklı. Geçmişleri farklı ve beklentileri de farklı.

Örneğin, Soğuk Savaş bittiğinde bazıları daha doğmamıştı bile ve diğerleri de hala çocuktu. Sosyalizm gibi sözcükler artık eski anlamlarını ifade etmiyor.

Geçmişteki deneyimler ne ifade eder?

Eğer sosyalizm ortak kaygıların neredeyse yok sayılmadığı, insanların başkalarını ve içinde yaşadıkları çevreyi önemsediği bir toplum oluşturmak anlamına geliyorsa, öyle olsun. Evet çeyrek ya da yarım yüzyıl önce bu başlık altında başarısız deneyimler yaşanmış olabilir; ama bugünün deneyimlerinin geçmişte yaşananlara benzer tarafı yok. Bu nedenle geçmişteki deneyimler yenileri için hiçbir şey ifade etmez.

Eskiden üst orta sınıftaki Amerikalı ve Avrupalıların yaşamları iyiydi. Çalışma hayatına girdiklerinde, onları dolgun ücretli işler bekliyordu. Onlara sorulan şey evden ayrılmalarını sağlayacak bir iş bulana kadar ne süreyle anne babalarıyla beraber yaşamaları gerektiği değil, ne yapmak istedikleriydi.

O kuşaktakilerin beklentileri iş güvenliği, erken evlilik, bir ev, hatta bir de yazlık ev satın almak ve sonunda da yeterli maaşla emekli olmak gibi şeylerdi. Genel olarak ebeveynlerinden daha iyi bir hayata kavuşmak istiyorlardı.

Bugünün yaşlı kuşağı yol boyunca tümseklerle karşılaşmış olsa da genel anlamda beklentileri karşılanmıştı. Belki de evlerinden sağladıkları değer artışı çalışmakla elde ettiklerinden fazlaydı. Büyük ihtimalle bu onlara tuhaf gelmişti ama, spekü-

ABD'de % 4.9 seviyesindeki "resmi" işsizlik oranının ardında en iyi ihtimalle maaşları sınırlandıran çok daha yüksek düzeylerde gizli işsizlik vardır. Gençler bunu kabul etti. Kuşaklar arası adaletin olmadığını algıladılar ve öfke duymakta da haklılar.

latif piyasalarımızın onlara verdiği hediyeyi seve seve kabul ettiler ve çoğu zaman da doğru yerde ve doğru zamanda satın aldıkları için kendi haklarını teslim ettiler.

Bugünkü gençlerin beklentileri, gelir dağılımında bulundukları noktadan bağımsız olarak, bunun tam tersidir. İş konusunda yaşamları boyunca güvenceleri yoktur. Birçok üniversite mezunu, çoğu zaman sadece bir ya da iki kez ücretsiz stajyerlik yaptıktan sonra, aylar boyunca iş aramak zorunda kalacaktır. Ve aralarında okulda daha başarılı olmuş olanların da bulunduğu daha yoksul akranlarının hiçbir geliri olmadan bir süre idare edebilecek durumda olmadığını ve bundan da önce staj yeri bulmak için gereken bağlantılara sahip olmadığını düşünerek kendini şanslı sayacaktır.

Gençlerin omuzunda borç yükü var

Bugünün genç üniversite mezunlarının omuzlarında borç yükü var. Ne kadar yoksul olurlarsa o kadar çok borçlanıyorlar. Bu yüzden sevecekleri bir işte değil, onlara en az 20 yıl yük olacak üniversite kredilerini ödeyebilecekleri bir işte çalışmanın peşine düşüyorlar. Aynı şekilde, bir ev satın almak da uzak bir hayal.

Bu mücadele nedeniyle gençler emeklilik konusuna fazla kafa yoramıyor. Yoracak olurlarsa, faiz oranlarının en alt sınırda kalmaya devam edeceği düşünüldüğünde, (salt sosyal güvenliğin ötesinde) insani bir hayat yaşamak için yapmaları gereken birikimin miktarı gözlerini korkutuyor.

Kısaca, bugünün gençliği dünyaya kuşaklar arası adalet gözlüğünden bakıyor. Ebeveynlerinden miras alacak üst orta sınıfın çocuklarının sonu kötü olmayabilir. Bu tür bir bağımlılıktan pek hoşlanmasalar da, bunun alternatifi onlara daha da kötü geliyor. Kartların, bir zamanlar temel orta sınıf yaşam tarzı olarak bilinen şeye yakın bir yaşama kavuşmalarına engel olacak şekilde istiflenmiş olduğu "yeni bir başlangıç".

Bu eşitsizliklere makul açıklamalar getirmek kolay değil. Bu gençler çok çalışmamış değiller. Bu zorluklar saatler boyu çalışanları, okulda başarılı olanları ve her şeyi "doğru" yapanları etkiliyor. Ekonomide devam eden keyifsizliğin altında yatan mali krize neden olan bankacıların büyük mükafatlar elde ettiği ve onların hatalarından neredeyse hiç kimsenin sorumlu tutulmadığı görüldükçe sosyal eşitsizlik, ekonomi oyununda hile yapıldığı hissi artıyor. Büyük yolsuzluklar yapıldı ama nedense suçun failleri ortada yok. Siyasi elitler "reformların" benzeri görülmemiş bir refah getireceği sözünü verdi. Ve getirdi de, ama sadece en tepedeki %1 için. Gençler dahil geri kalan herkesin payına ise benzersiz bir güvensizlik düştü.

Siyasetin bugününü benzeri görülmemiş ölçekteki sosyal adaletsizlik, büyük eşitsizlikler ve elitlerdeki güven kaybı olarak sıralanabilecek üç gerçeklik tanımlıyor ve bu da çok doğru.

Aynısını devam ettirmek sorunun cevabı değil. Avrupa'daki merkez sol ve merkez sağ partiler de bu yüzden kaybediyor. Amerika da garip bir durumda. Cumhuriyetçi başkan adayları her şeyi daha da mahvedecek dayanaksız öneriler getirerek demagojide yarışadursun, demokratik adayların her ikisi de Meclis'ten geçirilebilirse gerçekten fark yaratacak değişiklikler öneriyor.

Yüksek düzeyde gizli işsizlik

Hillary Clinton veya Bernie Sanders tarafından ileri sürülen reformlar kabul edilirse, finansal sistemin zaten belirsiz bir hayat sürmekte olanları ağına düşürme becerisi frenlenir. Ve her ikisinin de Amerika'da yüksek öğrenimin finanse edilme şeklini değiştirecek derin reformlara dair önerileri var.

Ama borsada kestirilemeyen şeylerin olduğu ve dünyada faizin sıfıra yaklaştığı düşünülürse, ev sahibi olmayı peşinatı ödemek için ebeveynlerinden yardım alabilecek olanların dışındakiler için de mümkün kılacak ve güvenli emekliliğe imkan verecek daha çok şey yapılmalıdır. En önemlisi, ekonomi biraz daha düzelmezse, gençler iş piyasasında normal bir yol izleyemeyecek. ABD'de % 4.9 seviyesindeki "resmi" işsizlik oranının ardında, en iyi ihtimalle maaşları sınırlandıran çok daha yüksek düzeylerde gizli işsizlik vardır.

Ama sorunu kabul etmezsek çözüm de getiremeyiz. Gençler kabul etti. Kuşaklar arası adaletin olmadığını algıladılar ve öfke duymakta da haklılar.

Telif hakkı: Project Syndicate, 2016. **www.project-syndicate.org**